

Синтез поглядів і переконань в автобіографічній літературі Докії Гуменної

У статті заторкується світогляд Д.Гуменної як процес чуттєвопрактичного ставлення людини до світу і місця митця слова у ньому. Художня творчість освітлює синтез поглядів, переконань, принципів, оцінок, життєві позиції, програми поведінки та діяльності письменниці. В даному дослідженні стисло розкрито формування її світогляду, який вплинув на подальшу творчу діяльність.

Ключові слова: творчість, Докія Гуменна, світогляд, особистість, нариси, щоденник.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Історія новітньої української літератури знаменна тим, що в «материкову» літературу повертаються із забуття імена талановитих митців, які створювали духовні скарби за межами Батьківщини, в еміграції, і, котрих через політичне переслідування, беззаконня тоталітарного режиму, було викреслено з національного культурного життя. Тема, винесена нами у заголовок не знайшла широкого аналізу світоглядного обшару письменниці, яка пройшла складний творчий шлях. Проблемність полягає у її художньо-естетичних конфліктах, пошуках свого власного творчого «я», своєї особливої світоглядної позиції. Засобом віддзеркалення особливостей цієї світоглядної позиції стають, безперечно, щоденникові записи Д.Гуменної, оскільки (крім виконання психологічних, соціальних і літературних завдань) дають чи не найповніше уявлення про особливості її характеру, специфіки натури, а звідси й уявлення людини про себе, про своє життєве призначення. На жаль, ще не стали об'єктом пильної зацікавленості дослідників щоденники, які зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка НАН України [1]. Саме в них виразно трансформовано світоглядні домінанти письменниці. Означені критерії вказують на актуальність, а саме: комплексного дослідження творчого спадку письменниці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій... В українському літературознавстві художня творчість письменниці української діаспори стала предметом дослідження у працях Г. Костюка [5], Ю.Шереха (Шевельова) [13], А.Погрібного [10], М.Мушинки [7], В. Мацька [6], П.Сороки [11], В.Даниленка [2], О.Коломієць [4], Т.Николюк [8]. В різний час аналізували твори Д.Гуменної еміграційні дослідники Ю.Бойко, В.Державин, Б.Романенчук, О.Чернова, Ю.Миколин, В.Чапленко, А.Юриняк. Проблемно-тематичні та жанрово-стильові особливості її прозописма розглядали М.Васьків, В.Жила, Л.Дражевська, Л.Онишкевич та ін. Однак існує певна потреба у створенні аналітичних праць, які б розкривали не лише біографію й особливості творчості, а й давали уявлення про багатий внутрішній світ письменниці, її погляди на своє місце у світі.

Формування цілей статті... Мета статті полягає у спробі висвітлити особливості світоглядної позиції Докії Гуменної на основі щоденникових записів.

Виклад основного матеріалу... Народилася Докія Гуменна 23 березня 1904 р. в с. Жашкові Таращанського повіту на Київщині (нині Черкащина); закінчила двокласну школу, рік провчилася у Звенигородській гімназії. Згодом вступила до новоутвореної педагогічної школи в Ставищі (1920), де і пробудився потяг до художнього слова. Навчаючись у 1922-1926 рр. на літературно-лінгвістичному факультеті Київського ІНО, Д. Гуменна надрукувала в журналах свої перші невеликі оповідання, її прийняли в ряди спілки селянських письменників «Плуг».

Редакція журналу «Плуг» 1928-го відрядила Д.Гуменну в південні райони України, як спеціального кореспондента, з метою розкрити читачам переваги колективного господарювання на прикладі діючих комун. Вона вирушила на Дніпропетровщину, Запоріжжя, а потім і на Кубань, де на той час переважало українське населення. Наслідком докладного вивчення життя того регіону став цикл нарисів «Листи із Степової України» («Плуг», 1928-1929) та «Ех, Кубань, ти Кубань, хлібородная» («Червоний шлях», 1929). Ці нариси стали злетом і трагедією письменниці, оскільки написані були «повно й правдиво, як чула й бачила» їх авторка.

Реакція влади була блискавичною, молода письменниця зазнала нападів вульгарно-прислужницької критики, внаслідок чого не була прийнята до новоствореної Спілки письменників України і фактично позбавлена можливості друкуватися. Докія Гуменна мусила працювати секретаркою, стенографісткою у київських установах, виїздила в археологічні експедиції. Все це згодом знайшло відображення у творах, які письменниця змогла створити, емігрувавши 1943 р. до Львова, потім до Австрії, Німеччини, а з 1950 р. переїхавши на постійне проживання до США [9].

Свою індивідуальну світоглядну позицію Докія Гуменна почала формувати ще під час шкільного навчання, записуючи майже кожного дня думки про взаємини зі світом та своє місце у ньому. І хоча багато цих нотаток було знищено, все ж скоро щоденник стає для дівчини

нерозлучним супутником. Вже на схилі років, у 1992 р., у листі до подруги Ірини Дибко-Филипчак Докія Гуменна зізнається: «Тепер передрукову ю щоденника і тільки це одне можу робити. Поки що – на середині, а вже 1700 сторінок. Не знаю, чи це кому потрібне, а нащось передрукову ю і... ще не знаючи, де це складати на збереження...» [10].

Світогляд становить основне ядро особистості, оскільки формує підґрунтя для намірів та планів людини. Він формує важливі життєві цінності, з яких ми утворюємо норми поведінки та життєву позицію. Світогляд дозволяє самоутвердитись особі в навколишньому середовищі, він включає та синтезує низку інтелектуальних утворень: цінності, переконання, знання, бажання, погляди, принципи, життєві орієнтири [12].

Щодо знань і бажань, то Докія Гуменна ще з юності знала про своє незвичайне призначення у цьому світі. За її свідченнями вона відчувала внутрішній голос, який сформував у неї чітке бажання бути саме письменницею. Вадим Пепа називає це «природним самовираженням» і вважає, що її направляла в житті саме Доля, сила Опіки. Він пише: «Гуменна настільки щира і до найвності зрозуміла у своєму письмі, що насправді переймаєшся вірою: це – за спонукою чи з благословення того духовного начала природи, від якого і вогонь натхнення, і його найвищі злети» [9].

У цьому ж віці письменниця виробляє й свою систему цінностей, тобто формує мету, яка виступатиме для неї сталою та бажаною формою сприйняття. Вже з перших оповідань її основним прагненням є писати щиро і чесно, виявляючи чутливість та доброту серця. Колега по перу В. Петров, з характерною для дослідника спостережливостю також помітив означену рису письменниці, завважує: «Ви щира! Ви входите у вогонь, як саламандра, бо саламандри живуть у вогні». І хоча ці прояви людяності і вболівання за долю простих людей відразу були нещадно розкритиковані прислужниками більшовицького режиму, Гуменна не схилила голови. Вона знову ж таки внутрішньо усвідомлювала свою долю, керуючись словами Г.Сковороди: «А мій жереб з голяками» і відстоювала їхню правду із молодих років і до останнього подиху.

Висновки... Творчість Докії Гуменної – одне з яскравих і самобутніх явищ української літератури ХХ століття, її праці привертають дедалі ширшу увагу літературознавців, учених, критиків, широкого читацького загалу. Коли роздумуєш над творчістю Докії Гуменної, то мимоволі в пам'яті спливають два слова – «Любов» і «Правда» [12]. Та й сама письменниця неодноразово зізнавалася, що своє призначення вбачає в тому, аби нести людям світло правди, будити сумління, бо правда завжди була і незмінно залишатиметься першою заповіддю художника.

Список використаних джерел і літератури:

1. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України / Щоденники Докії Гуменної. – Ф. 234. – Од. зб. 14.
2. Даниленко В. Ідеалізм і авторитарний тип особистості (за повістю Докії Гуменної «Мана») / В. Даниленко // Слово і час. – 2000. – № 5. – С. 38–41.
3. Історія української літератури ХХ століття : [у 2 кн.]. Кн. 2 : [підруч.] / за ред. В. Г. Дончика. – К. : Либідь, 1998. – С. 235–237.
4. Коломієць О. В. Проза Докії Гуменної (проблемно-тематичні та жанрово-стильові особливості) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 / Коломієць Олена Вікторівна. – К., 2006. – 176 с.
5. Костюк Г. На перехресті життя та історії / Г. Костюк // Сучасність. – 1978. – № 4. – С. 50–75.
6. Мацько В. П. Концепція людини і світу в українській діаспорній прозі ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / В. П. Мацько. – К., 2010. – 36 с.
7. Мушинка М. «Докія Гуменна і її «Діти...» / М. Мушинка // Слово і час. – 1993. – № 1. – С. 26–35.
8. Николук Т. Інтелектуальний інтертекст прози Докії Гуменної : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Т. В. Николук. – К. : Б.в., 2009. – 19 с.
9. Пепа В. Воскресіння Докії Гуменної / В. Пепа // Гуменна Д. Дар Евдотеї. Іспит пам'яті. – К. : Дніпро, 2004. – С. 7–9.
10. Погрібний А. Повернення Докії Гуменної / А. Погрібний // Українське слово. Кн. 2. – К. : Рось, 1994. – С. 444–451.
11. Сорока П. Докія Гуменна. Літературний портрет / П. Сорока. – Тернопіль : Арії, 2003. – 496 с.
12. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К., 1986. – 800 с.
13. Шерех Ю. Скарби, якими володіємо / Ю. Шерех // Сучасність. – 1993. – № 6. – С. 147–158.

Summary

Tetiana Shvets

Features Ideological Position of Dokiya Humenna

The article studied outlook of D.Humenna, the process sensory and practical man's relation to the world and space artist in it. Artistic work illuminates the synthesis of attitudes, beliefs, principles, assessments, attitudes, behavior and application of the writer. In this study shortly revealed the formation of its outlook, which influenced the subsequent creative work.

Key words: art, Dokiya Humenna, outlook, personality, essays, diary.